

ARKEOL.OJ. 135/14.6.2007

M

Valkeakoski

Hiittiänmäki tontin 1: 148 arkeologinen inventointi 2006

Hanna-Leena Salminen

nähty 4.5.07/mm

SISÄLLYSLUETTELO

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

TIE- JA PERUSKARTTAOTE

1. JOHDANTO

1.1. Yleistä.....	5
1.2. Inventoinnin tavoitteet ja tutkimusmenetelmät.....	5

2. HIITTIÄNMÄEN HISTORIAA JA AIKAISEMMAAT TUTKIMUKSET

2.1. Alueen luonnonhistoria.....	6
2.2. Alueen arkeologinen tutkimushistoria.....	7
2.3. Hiittänmäen esihistoriallinen ja historiallinen konteksti.....	9

3. TUTKIMUSALUEET JA TUTKIMUSMENETELMÄT

3.1. Tutkimusmenetelmät.....	10
3.2. Uusi tielinja.....	10
3.2.1. Koekuoppien 1-8 kuvaukset.....	11
3.3. Piha-alueen kivimuodostelma.....	17
3.3.1. Koekuoppien 9-11 kuvaukset.....	17
3.4. Länsirinne.....	19
3.4.1. Koekuoppien 12-15 kuvaukset.....	20

4. YHTEENVETO

4.1. Inventoinnin tulokset.....	23
---------------------------------	----

ARKISTOLÄHTEET JA KIRJALLISUUS.....24

NEGATIIVILUETTELO.....25

DIGITAALIKUVALUETTELO.....27 *puuttava*

KARTAT

Kartta 1: Yleiskartta 1:1000.....28

Kartta 2: Tasokartta 1: 20.....29

LIITE 1 Kuvataulu 1.....30

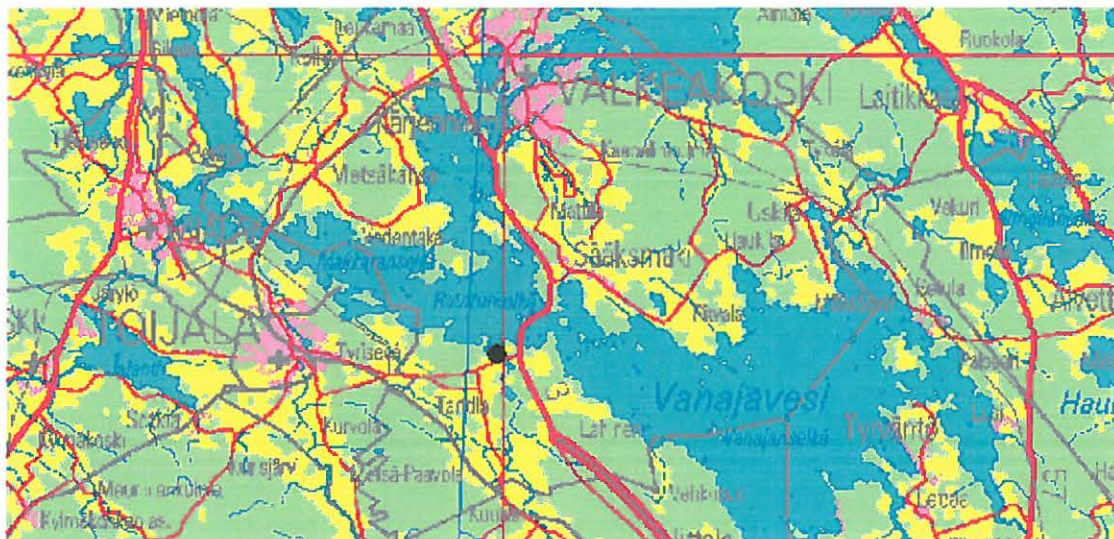
LIITE 2 Kuvataulu 2.....31

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

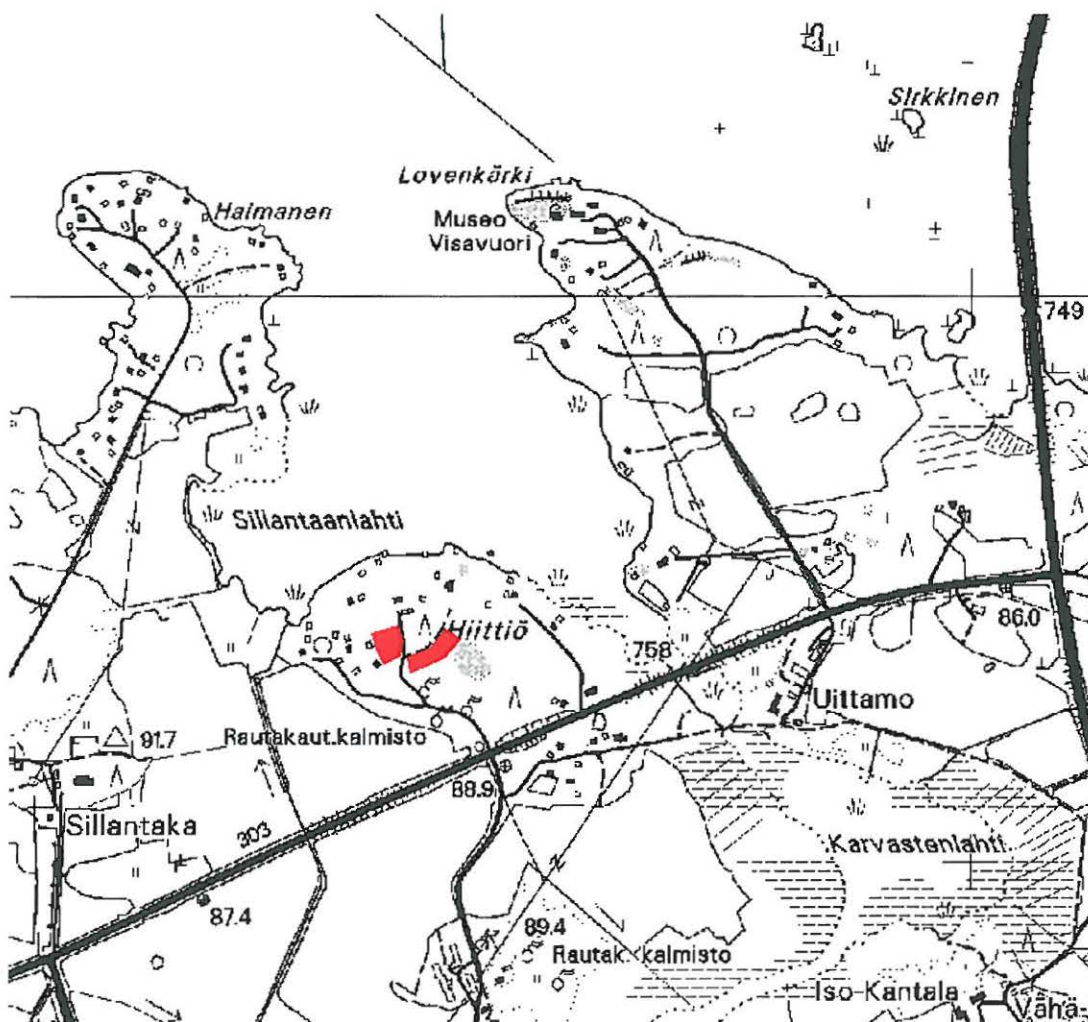
<i>Kunta:</i>	Valkeakoski
<i>Kylä:</i>	Sillantaka / Saari
<i>Kohteen nimi:</i>	Hiittienmäki *
<i>Mj-tyyppi:</i>	Hautapaikka / hautaröykkiöt
<i>Muinaisjäänöstunnus</i>	908 010 008
<i>Ajoitus:</i>	Rautakausi (300-luku – viikinkiaika)
<i>Mj rek. numero:</i>	908 010 008
<i>Peruskartta:</i>	2132 02 Sääksmäki
<i>Koordinaatit:</i>	Tutkimusalue (äärikoordinaatit) X = 6784350 – 6784430 Y = 2500980 - 2500990 X = 6784380 Y = 2500950 – 2501060 P = 678009 - 6788089 i = 3339545 - 3339559 P = 6788040 i = 3339516 - 3339626 Z = n. 90 - 93 Hiittienmäki (muinaisjäänösalueen keskikoordinaatit) x = 6784260 y = 2501080 z = 90 p = 6787914 i= 3339640 z = 90 (Muinaisjäänösrekisteristä)
<i>Kiinteistötunnus:</i>	1:148
<i>Kiinteistönimi</i>	Hiittienmäki
<i>Maanomistaja:</i>	Ann von Rettig
<i>Aikaisemmat tutkimukset:</i>	inventointi Esko Sarasmo 1945 Juha Laurén 1989 tarkastus Anna-Liisa Hirviluoto 1960 kaivaus C F Meinander 1960 (vain kartat ja kuvat) Liisa Erä-Esko ja Paula Purhonen 1980 (ei kertomusta) valvonta Ulla Lähdesmäki 2004 KM 15303: 1-41, KM 20900: 1-192 Pirkanmaan Maakuntamuseo/ Kulttuuriympäristöyksikkö Huk Hanna-Leena Salminen 18.-24.10.2006 Ann von Rettig 3985 e - 141 202 - 141219 1 - 13 ote maantiekartasta, ote peruskartasta 1 : 20 000, yleiskartta 1 : 1000, tasokartta 1 : 20 Kuvataulut 1 - 2 Pirkanmaan maakuntamuseo (kopio Museoviraston arkeologian osaston arkistossa)
<i>Aikaisemmat löydöt:</i>	
<i>Tutkimuslaitos:</i>	
<i>Kenttätyönjohtaja:</i>	
<i>Kenttätyöaika:</i>	
<i>Rahoittaja:</i>	
<i>Kustannukset:</i>	
<i>Löydöt:</i>	
<i>Negatiivit:</i>	
<i>Digitaalikuvat:</i>	
<i>Kartat:</i>	
<i>Liitteet:</i>	
<i>Alkuper. tutkimusraportti:</i>	

* inventointi suoritettiin tämän kohteen perusteella

Valkeakoski, Hiittienmäki tontin 1:148 arkeologinen inventointi 2006
 Tutkimusalueen sijainti

Ote maantiekartasta

PK 213202 1: 20 000

(PerusCD Häme, versio 99, © Maanmittauslaitos/PiSa lupa 75/4033/1999)

1. Johdanto

1.1. Yleistä

Hiittänmäen tilan 1:148 alueella on suoritettu viime vuosia laajamittaisia rakennus- ja restaurointitoimenpiteitä tilan omistajan toimesta. Tilan läheisyydessä sen eteläpuolella sijaitsee Hiittänmäen rautakautinen muinaisjäännösalue, minkä johdosta alueella suoritetaan arkeologisia tutkimuksia rakennustöiden sitä edellyttäessä. Vuonna 2006 ajankohtaiseksi nousi Rettigin huvilalta eteenpäin johtavan tielinjan oikaiseminen. Tielinjaa haluttiin oikaista, jotta huvilan ja tien välisen alueen pinta-ala kasvaisi. Toinen tutkimusalue sijaitsi Rettigin huvilan autotallirakennuksesta katsoen länsirinteessä, jossa oli aikaisemmassa tarkastuksessa havaittu mahdollinen muinaisjäännös, kiviröykkiö, jonka rakennetta ja tarkoitusta haluttiin nyt selvittää. Lisäksi rinteiden alaosa tutkittiin intuitiivisesti, koska alueella on laadittu puutarhasuunnitelma, joka edellyttää valopylväiden asentamista. Arkeologisen inventoinnin kenttätyönjohtajana toimi HuK Hanna-Leena Salminen ja teknisenä apulaisena yo Juuso Vattulainen. Työn valvojana toimi tutkija Ulla Lähdesmäki Pirkanmaan maakuntamuseosta.

1.2. Inventoinnin tavoitteet ja tutkimusmenetelmät

Inventoitu alue sijaitsee noin 4,5 km päässä Sääksmäen keskiaikaisesta kirkosta. Alueelle johtaa yksityistie Uittamo - Toijala maantieltä (303). Hiittänmäen röykkiöalue sijaitsee nyt tutkittujen kohteiden etelä- ja kaakkoispuolella siten, että röykkiöalueen suojavyöhykkeen luode-pohjoisreuna ulottuu aivan tutkimusalueen eteläreunamille. Hiittänmäen röykkiöalue on ajoitettu nuoremalta roomalaiselta rautakaudelta, 300-luvulta 1000-luvulle esineistön perusteella (Nissinaho 2003: 90).

Inventointialueella tarkoituksena oli tutkia koekuopin tietyt ennalta määritellyt kohteet. Tutkimuskohteina olivat tien oikaisulinja, Rettigin huvilan piha-alueella sijaitseva kivimuodostelma ja autotallirakennuksesta katsoen läntinen rinnealue. Ensimmäisenä kenttätyöpäivänä tarkastettiin tutkittava alue suunnitteluinsinööri Reino Oksasen kanssa, joka toimii alueella työnjohtajana. Maastoon oli valmiiksi paalutettu uusi tielinja, pihapiirin kivimuodostelma oli myös merkitty maastoon. Läntinen rinne on tällä hetkellä vielä lähes luonnontilaista metsikköä, Oksasen mukaan sieltä on ainoastaan kaadettu muutamia puita ja kaivettu matala lyhyehkö oja sadevesien imeyttämistarkoituksissa. Tällä alueella

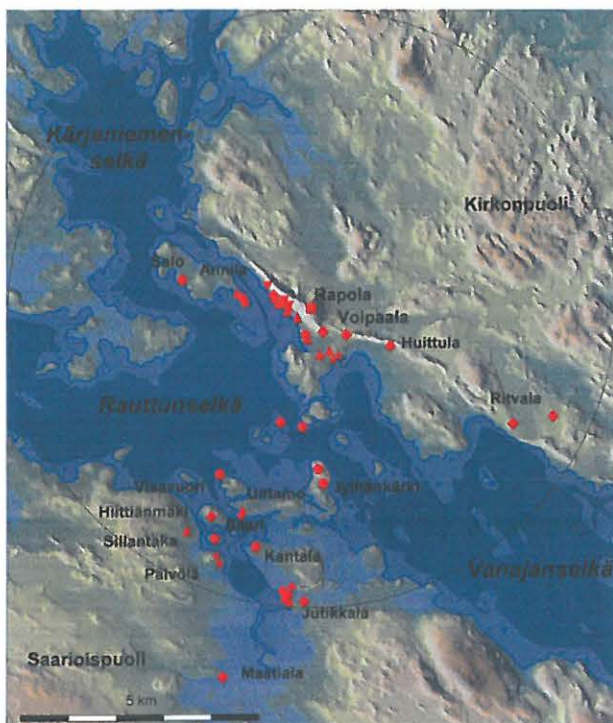
tutkimuskohteet valittiin intuitiivisesti maaston muotojen mukaan kiviröykkiöiden ja painanteen yhteyteen.

2. Hiittänmäen historiaa ja aikaisemmat tutkimukset

2.1. Alueen luonnonhistoria

Hiittänmäki on itä-länsisuuntainen moreenimäki, jota ympäröi savikko. Muinaisjäännösalue sijaitsee mäen lounaisrinteellä ja sen alaosassa savikon ja moreenimaan vaihettumisvyöhykkeellä. Hiittänmäki sijaitsee Vanajaveden rannalla Saarioisjärveen johtavan lahden pohjukassa. Hiittänmäki oli saari vielä pitkälle rautakaudelle (Nissinaho 2003: 90).

Vanajavesi kuroutui erilliseksi järvialtaaksi ancylusvaiheessa. Tämän jälkeen veden pinta nousi tasaisesti maankohoamisen seurauksena 1800-luvulle saakka. Syynä tähän oli maankohoaminen eri tahtiin järven eri osissa, kohoaminen oli nopeampaa lasku-uoman suunnalla kuin itse järvialtaan alueella. Tästä johtuen alueen mahdolliset varhaiset asuinpaikat kivilaudelta ovat jääneet veden alle ja varmaan osin tuhoutuneet veden pinnan vaihteluiden myötä (Järvinen 1999: 7). Vanajaveden pinta on myös laskenut ihmistoiminnan seurauksena, 1800-luvulla Vanajaveden lasku-uomaa, Kuokkalan virtaa, perattiin useaan otteeseen. Toiveena perkauksissa oli saada lisää viljelyskelpoista maata etenkin Saarioispuolella, näin ei kuitenkaan käynyt vaan syntyi tulvaherkkiä vesijättömaita, joten perkauksiin uhrattu aika ja vaiva meni hukkaan (Jutikkala 1934: 21-22).

Viereinen kuva kertoo Vanajaveden rannankorkeuden vaihtelusta kuroutumisvaiheesta (vaaleampi sininen) rautakauden lopulle (tumman sininen viiva) ja nykyinen keskikorkeus (tumman sininen väri) (kartta Seppälä 2003: 46)

Kuokkalan virran perkaustöiden jälkeen vesi laski noin 2 metriä. Nykyinen rannankorkeus on keskimäärin 79,4 m mpy, rautakauden lopulla ranta oli puolestaan noin 81 m mpy. Suurin osa alueen rautakautisista kohteista on rantaviivan 82 m mpy yläpuolella (Seppälä 2003: 46-47). Yllä olevassa kartassa näkyvät nämä eri aikaiset rantaviivat sekä alueen rautakautiset muinaisjäännökset.

2.2. Alueen arkeologinen tutkimushistoria

Hiittämäen röykkiöalueen mainitsee ensimmäisen kerran Esko Sarasmo vuoden 1945 Sääksmäen inventointikertomuksessaan. Sarasmo kuvailee kertomuksessaan kolme erillistä raunioaluetta, joissa on yhteensä reilut 20 erilaista röykkiötä. Sarasmo teki muutamiin kiviraunioihin koepistoja, mutta ei löytänyt mitään kalmistoon viittaavaa. Toisaalta sijainnin ja toisaalta mäen nimen johdosta Sarasmo toteaa, että osa raunioista voi olla hautaraunioitakin. Tämän jälkeen kesti noin 20 vuotta ennen kuin arkeologien mielenkiinto kohdistui alueelle uudestaan.

Vuonna 1960 suoritettiin alueella 2 erillistä arkeologista tutkimusta Helsinki - Tampere pikatiehankkeeseen liittyen. Uittamo – Toijala yhdystie oli suunniteltu kulkemaan Hiittämäen yli länsi – itä suunnassa. Niinpä Anna-Liisa Hirviluoto ensiksi suoritti alueella tarkastuksen ja pienimuotoisen koetutkimuksen Sarasmon kertomuksen perusteella ja myöhemmin samana vuonna C.F. Meinander tutki tielinjan alle jäävät röykkiöt. Hirviluoto tarkasti aluetta ainoastaan suunnitellun tielinjan alueella ja teki koekuoppia viiteen raunioon. Hirviluoto mainitsee, ettei löytänyt kaikkia röykkiöitä raivaamattomassa lepikossa, vaan ne tulivat esiin Meinanderin myöhemmissä kaivauksissa. Hirviluoto löysi kolmesta rauniosta merkkejä esihistoriallisesta toiminnasta, kahdesta rauniosta rautakuonaa ja yhdestä saviastian palasia sekä hiiltä. Hirviluoto kirjoittaakin kertomuksessaan, että löytöjen perusteella ehdotettiin tielinjan siirtämistä, mutta se ei onnistunut tiehankkeen kiireisen aikataulun vuoksi.

Syyskuussa Meinander tuli paikalle tutkimaan tielinjan alle jäävät röykkiöt. Kaivauksesta ei ilmeisesti ole olemassa kertomusta, ainoastaan kartat, löytöluettelo ja valokuvat. Niistä käy kuitenkin ilmi paljon siitä tiedosta, jota kaivauksilla saatiin. Meinander muun muassa laati yleiskartan alueesta. Kaiken kaikkiaan Meinander tutki, joko osittain tai

kokonaan, rökkiöt 1-9 sekä koekuopitti rökkiöt 10-11. Näistä rökkiöistä 2, 3, 6 ja mahdollisesti myös 8 ovat esihistoriallisia. Varmoja hautaraunioita ovat rökkiöt 3 ja 6.

Vuonna 1980 alueella suorittivat kaivauksen Liisa Erä-Esko sekä Paula Purhonen. Näistä kaivauksista ei ole kaivauskertomusta, mutta Erä-Esko kirjoitti aiheesta artikkelin vuoden 1986 Finskt Museum -aikakauslehteen. Tästä artikkelista selviää vuoden 1980 kaivausten alue sekä löytöateriaali. Lisäksi Erä-Esko käy läpi alueen muita tutkimuksia ja esittää esineistöstä ajoituksia ja tulkinnan alueen vaiheista. Vuonna 1980 kaivettiin siis rökkiö numero 15 ja tehtiin koekaivaus sen ympäristöön. Koekaivauksessa löydettiin viikinkiaikaan ajoittuvaa esineistöä sekä vahva nokinen kulttuurimaakerros. Erä-Eskon mukaan kyseessä voisi olla rakenteeton polttokenttäkalmisto.

Vuonna 1989 Juha Laurén puolestaan suoritti Valkeakosken Sääksmäen puoleisen osan arkeologisen perusinventoinnin. Tämän inventoinnin yhteydessä kaivettiin Hiittänmäen muinaisjäännösalueelle 3 koekuoppaa. Koekuopat sijaitsivat rökkiöalueen koillisosassa, Hiittänmäen tien pohjoispuolella, rökkiöiden 26, 27 ja 28 läheisyydessä. Koekuopasta III löydettiin tulisijan jäännökset. Tulisijasta löydetyistä hiilestä saatiin radiohiiliajoitus, joka antoi näytteelle iän 1750 $\pm$ 100 (cal). Se osuu kalmiston arvioituun käyttöikään.¹ Koekuopista löytyi lisäksi rautakuonaa.

¹ Tieto perustuu Laurénin inventointikertomuksen 1989 luettelomuotoiseen versioon, jonka kopio oli Pirkanmaan maakuntamuseon Kulttuuriympäristöyksikön arkistossa.

2.3. Hiittänmäen esihistoriallinen ja historiallinen konteksti

Hiittänmäen muinaisjäännösalue kuuluu Valkeakosken Saarioisten puolen vanhaan asutuskeskittymään. Noin 1 kilometrin säteellä Hiittänmäestä sijaitsee useita rautakautisia muinaisjäännöksiä.

Muinaisjäännös	Muinaisjäännöstyyppi ja ajoitus	Koordinaatit (x/y, i/p ja z) muinaisjäännösrekisteristä
Visavuori	Lapinraunio, pronssi ja/tai rautakausi	6785160/2501250 678805 / 3339851 z = 95
Taka-Saari	Röykkiö, kuppikivi rautakausi	6783800/ 2501220 6787448/3339759 z = 85-90
Etu-Saari	Muinaisjäännösryhmä; kiviröykkiöitä ja kuppikivi rautakausi	6783851/2501171 6787508/3339716 z = 85
Päivölä	Kuppikivi Rautakausi	6783450/2501190 6787099/3339713 z = 95
Päivölän puutarha	Kuppikivi Rautakausi	6783270 / 2501210 6786918 / 3339725 z = 82

Hiittänmäkeä lähin kivikautinen kiinteä muinaisjäännös on Itkon vasarakirveshauta, muut lähimmät kivikautiset kiinteät muinaisjäännökset keskittyvät Valkeakosken keskustan tuntumaan. Luultavasti edellä esitetyn rannankorkeuden vaihtelun vuoksi Hiittänmäen alueen kivikautiset muinaisjäännökset ovat vedenpinnan alapuolella nykyisin ja osittain tuhoutuneitakin, kivikautisia irtolöytöjä alueelta kuitenkin tunnetaan.

Hiittänmäen läheisyydessä on kaksi jo keskiajalla mainittua kylää, Sillantaka ja Saari, joiden nimet ovat säilyneet nykypäiviin saakka. Alueella on asutus jatkunut rautakauden alkupuolelta historiallisella ajalla keskeytyksettä.

3. Tutkimusalueet ja -menetelmät

3.1. Tutkimusmenetelmät

Tutkimusalue oli tarkoitus tutkia koekuopittamalla. Koekuopat olivat suurimmaksi osaksi kooltaan 1 m x 1 m, se selviää tarkemmin kunkin kuopan kuvauksesta, kuten myös kuopan syvyys ja kerrokset. Syvyys on ilmoitettu kunkin kuopan kohdalla syvyytenä maanpinnasta. Kuoppia ei vaaattu, koska irtolöytöjä eikä kulttuurikerrosta löydetty. Tavoitteena oli kaivaa koekuopat puhtaaseen pohjamaahan saakka, aina tämä ei kuitenkaan ollut mahdollista suurten kivien estäessä kaivamisen syvemmälle. Kallio tuli vastaan muutamassa kuopassa melko pian kaivamisen alussa.

Kaivettu maa seulottiin pääosin puhtaaksi pohjamaaksi tulkittua punertavan ruskeaa karkeaa hiekkaa lukuun ottamatta. Tätäkin maakerrosta seulottiin otoksina. Koekuopat dokumentoitiin kirjallisesti ja osasta otettiin valokuvat. Koekuopan 5 noensekainen maannos dokumentoitiin myös tasokartalle mittakaavassa 1 : 20.

3.2. Uusi tielinja

Rettigin huvilalta eteenpäin jatkavaa tietä haluttiin oikaista, jotta syntyisi lisätilaa rakentaa tenniskenttä ja myöskin lisää yksityisyyttä huvilan alueelle. Hiittienmäen muinaisjäännösalueen suojavyöhyke ulottuu lähimmillään muutaman metrin päähän uuden tielinjan alkupäästä. Ensimmäisiin maastossa tunnistettaviin muinaisjäännösalueen röykkiöihin oli matkaa tielinjalta arviolta 55-60 metriä. Uudelta tielinjalta mentäessä kohti muinaisjäännösaluetta, maasto on loivasti laskevaa rinnettä, jossa oli havaittavissa selkeä terassi, korkeuskäyrä 90 m mpy. Alue on sakeaa metsää, jossa oli hyvin iäkkäitä mäntyjä sekä joitain keloja, paikoin eteneminen metsässä oli hankalaa ryteikköjen takia. Metsää ei ole harvennettu muinaisjäännösalueen ytimen ulkopuolelta. Alueella kasvoi myös runsaasti mustikkaa ja puolukkaa, muuten pohjakasvillisuus koostui lähinnä sammaleesta.

Oikaisulinja oli paalutettu valmiiksi maastoon. Linjalle sijoitettiin koekuopat maastonmuotojen ja mahdollisten kivimuodostelmien perusteella noin 7-10 metrin välein. Alueelle kaivettiin yhteensä 8 koekuoppaa, sekä yksi koepisto aivan linjan alkupäähän. Koekuopasta 1 eteenpäin uuden tielinjan maasto on loivasti länteen nousevaa rinnettä,

jota pitkin tielinja kiipeää kohti mäen korkeinta kohtaa. Koekuopasta 3 alkaen maasto on melko tasaista linjan loppuun saakka.

Linja alueella on kauttaaltaan isoja maakiviä sekä erilaisia kivimuodostelmia, mutta ei kuitenkaan varsinaisia kivi- tai kiven- ja maansekaisia röykkiöitä. Koekuopat pyrittiin sijoittamaan kuitenkin näiden kivimuodostelmien tai suurempien maakivien läheisyyteen. Mäen korkeimmalla kohdalla tasaisella alueella on melko tasainen kivikko, joka jatkuu myös tien pohjoispuolelle. Kivikko vaikutti kauttaaltaan täysin luonnolliselta, osa kivistä lienee vieritetty paikalla nykyistä tietä raivattaessa.

Muutamissa koekuopissa tuli vastaan kallio jo melko pian, mäen rinteessä ja sen alaosissa oli paksumpi maakerros kallion päällä.

Tielinjan alueelta ei tehty mitään irtolöytöjä eikä myöskään varsinaista kulttuurikerrosta löydetty. Puhtaaksi pohjamaaksi alueella tulkittiin punertavan ruskea, karkea, paikoin sorainen hiekka. Suurimmassa osassa koekuoppia ei tullut muunlaisia maakerroksia ollenkaan. Jokaisessa koekuopassa oli runsaasti pieniä irtokiviä sekä joitain isompiakin niin, että ne olivat maakerroksen sisässä. Vaikuttaakin siltä, että ne olivat alkuperäisillä paikoillaan. Osa kivistä oli puolestaan turvekerroksen päällä, nämä tulkittiin siirretyksi paikoilleen vanhaa tielinjaa tehtäessä. Koekuopasta 5 löydetyn nokisen maakerroksen yhteydestä ei tehty mitään löytöjä, myöskään siinä olevat kivet eivät olleet palaneen oloisia. Ympäröivistä koekuopista ei löydetty kuin muutamia hiilenmuruja pintakerroksesta.

3.2.1. Koekuoppien 1- 8 kuvaukset

Koekuoppa 1

GPS –koordinaatit

i 3339588

p 6788031

syvyys 43 cm (65 cm)

Kerrokset:

0 - 5 cm	turve
5 - 20 cm	harmaa mullan sekainen hiekka, joukossa jonkin verran hiiltä
20 - 43 cm	punertavan ruskea hiekka, joukossa runsaasti eri kokoisia kiviä
43-65 cm	tarkistuskuoppa, jossa maannos säilyi samanlaisena kuin ed. kerroksessa

Koekuoppa 1 oli kooltaan 50 cm x 50 cm. Se sijaitsi loivan länteen viettävän rinteiden juurella, uuden tielinjauksen alkupäässä lähinnä vanhaa tietä, uuden tielinjauksen oikeassa reunassa, noin 1 m reunasta. Koekuopan alueella oli pinnalta asti todella paljon kiviä sekä juuria. Punertavan ruskea hiekka muuttui alemmaksi kaivettaessa soraisemmaksi.

Koekuoppa 2

GPS-koordinaatit

i 3339605

p 6788034

syvyys 60 cm

Kerrokset:

0 - 5 cm	turve
5 - 10 cm	vaalean harmaa huuhtoutumiskerros (mullan sekainen hiekka)
10 - 50 cm	punertavan ruskea hiekka, joukossa runsaasti nyrkin kokoisia ja pienempiä kiviä
50-60 cm	vaalea hieno hiekka, joukossa pieniä kiviä

Koekuoppa oli kooltaan 50 cm x 50 cm ja se sijaitsi länteen viettävässä loivassa rinteessä, aivan uuden tielinjauksen oikeassa reunassa ison männyn juurella. Noin 50 cm syvyydessä alkoi maa muuttua märäksi ja pohjavesi alkoi hiljalleen muodostaa lätäkköä kuopan pohjalle.

Koekuoppa 3

GPS- koordinaatit

i 3339595

p 6788001

syvyys noin 35 cm

Kerrokset:

0 - 10 cm turve

10 - 15 cm ruskea hieno hiekka

15 - 35 cm punertavan ruskea hiekka

Koekuoppa 3 oli kooltaan 1 m x 1 m. Se sijaitsi ison männyn juurella tielinjan oikeaa reunaa merkitsevän paalun kohdalla. Turpeen välistä pilkotti 1 isompi kivi ja turpeen alta paljastui enemmän pieniä kiviä. Aluksi maannoksena oli ruskea hienohko hiekka, mutta se muuttui nopeasti punertavan ruskeaksi karkeammaksi hiekaksi, jossa oli joukossa paljon kiviä. Juurien ja kivien runsauden takia kuoppaa ei pystytty kaivamaan 35 cm tasoa syvemmälle.

Koekuoppa 4

GPS –koordinaatit

i 3339596

p 6788034

syvyys 45 cm

Kerrokset:

0 - 5 cm turve

5 - 10 cm harmaa mullan sekainen hieno hiekka

10 - 45 cm punertavan ruskea karkea hiekka, joukossa paljon kiviä

45 cm – kallio

Koekuoppa oli kooltaan 1 x 1 m. Se sijaitsi hyvin lähellä mäen korkeinta kohtaa laakealla tasaisella alueella. Koekuopasta tuli runsaasti kiviä, isoimmat olivat noin lentopallon kokoisia ja pienimmät nyrkin, kivet vähenivät syvemmälle kaivettaessa ja hiekka muuttui soraisemmaksi. Noin 40-45 cm syvyydessä vastaa tuli kallio.

Koekuoppa 5

GPS koordinaatit

i 3339617

p 6788046

syvyys 20-25 cm

Kerrokset:

0 - 5 cm turve

5 - 20 cm tumman harmaa nokinen multa

10 - 25 cm punertavan ruskea karkea hiekka

Digitaalinen kuva 4 (DSCN9320). Koekuoppa 5. Taso 1, noin 20 cm maanpinnasta

Koekuoppa 5 oli kooltaan 1m x 1m. Se sijaitsi mäen korkeimmalla kohdalla uuden tielinjan taitekohdassa, missä tielinja alkaa kaartumaan pohjois-koilliseen noin 40 metrin päässä uuden tielinjan alkupäästä. Koekuopasta paljastui heti turpeen alta isohkoja kiviä, joita ei saatu lapion avulla kangettua pois paikoiltaan. Osittain kivien päällä, osittain niiden välissä

maa oli noensekaista multaa. Tästä nokimaasta eikä koekuopasta muutenkaan tehty mitään löytöjä. Nokinen kerros oli paksuimmillaan noin 15 cm, paikoin kuitenkin vain 5 cm. Sen alta tuli samaa punertavan ruskeaa hiekkaa kuin muistakin koekuopista.

Koekuoppa 6

GPS –koordinaatit

i 3339628

p 6788061

Kerrokset:

0 - 5 cm	turve
5 -10 cm	harmaa mullan sekainen hiekka (huuhtoutumiskerros)
10 - 25 cm	punertavan ruskea karkea sorainen hiekka
25 cm -	kallio

Koekuoppa oli kooltaan 1 m x 1 m. Se sijaitsi uuden tielinjan oikeassa reunassa, ison maakiven vieressä. Maan pinnalle ei näkynyt kiviä, mutta heti turpeen poiston jälkeen niitä paljastui runsaasti. Noin 25 cm syvyydessä vastaan tuli kallio.

Koekuoppa 7

GPS –koordinaatit

i 3339625

p 6788051

syvyys noin 40 cm

Kerrokset::

0 - 5 cm	turve
5 - 15 cm	tumman harmaa humuspitoinen hiekka
15 - 35 cm	punertavan ruskea karkea hiekka
35 - 40 cm	saven sekainen ruskea sora
40 cm-	kallio

Koekuoppa 7 oli kooltaan 1 m x 1 m. Se sijaitsee suurehkon maakiven vieressä melko keskellä uutta tielinjaa. Turpeen alapuolisessa maakerroksessa oli jonkin verran hiiltä.

Koekuoppa 8

GPS –koordinaatit

i 3339628

p 6788062

syvyys 30 cm

Kerrokset:

0 - 5 cm turve

5 - 35 cm punertavan ruskea karkea hiekka

25 - 30 cm – kallio

Koekuoppa 8 oli kooltaan 0,5 x 0,5 m. Se sijaitsi uuden tielinjan keskikohdalla noin 4 metrin päässä siitä kohdasta missä tienoikaisu yhtyy vanhaan tielinjaan. Koekuopan ympäristössä oli runsaasti sammaloituneita erikokoisia kiviä, osa melko isojaakin, kooltaan noin 1 m x 1 m. Kivet on ilmeisesti ainakin osittain siirretty paikalle vanhaa tielinjaa raivattaessa, mutta osa on varmasti luontaisella paikallaan. Vanhan tielinjan toisella puolen, mihin tenniskenttää suunnitellaan, on myös vastaavanlainen kivikko.

3.3. Piha-alueen kivimuodostelma

Koekuopat 9-11 kaivettiin kivimuodostelmaan ja sen läheisyyteen. Kivimuodostelma sijaitsee autotallirakennuksen edustalla, suoraan rakennuksen kaakkoiskulmasta länteen. Kivimuodostelman pohjoispuolella on huvilan piha-alue ja itäpuolella huvilalle johtava tie sekä autotallirakennus. Huvilan piha-aluetta on voimakkaasti muokattu ja tasoitettu, lähinnä kivimuodostelmaa kasvaa tällä hetkellä viinimarjapensaita ja nurmikkoa.

Kivimuodostelma koostuu muutamasti isosta kivistä kooltaan noin 0,5-1 m x 1 m, sekä niiden ympärillä olevista pienemmistä kivistä. Koekuoppa 9 kaivettiin tähän muodostelmaan. Noin 6,5 m päässä kivimuodostelmasta on 1 isompi maakivi, jonka vieressä on pienempiä kiviä röykkiömäisesti. Maakiven itäpuolelle kaivettiin koekuoppa 11. Noin 11 m päässä länsi- lounaaseen kivimuodostelmasta sijaitsee toinen isompi laakea

maakivi, jonka vieressä on myös muutamia isompia kiviä. Tämän ison kiven viereen kaivettiin koekuoppa 10.

Koekuopasta 9 tehtiin joitain moderneja löytöjä, mutta muuten koekuopat 9-11 olivat löydöttömiä. Myös tällä alueella puhdas pohjamaa oli punertavan ruskeaa karkeaa hiekkaa.

3.3.1. Koekuoppien 9 – 11 kuvaukset

Koekuoppa 9

GPS –koordinaatit

i 3339560

p 6788085

syvyys 20 cm

Kerrokset:

0 - 10 cm turve

10 - 20 cm erittäin humuspitoinen tummanharmaa multa

20 cm – kallio

Koekuoppa 9 oli kooltaan 1 m x 1 m. Se sijaitsi noin 1,5 metriä huvilan piha-alueen aidasta etelään sekä 1,5 metriä huvilalle johtavasta tiestä länteen. Turpeen alta paljastui jonkin verran irtokiviä, joiden alapuolella oleva maannos oli samaa humuspitoista tumman harmaata multaa kuin niiden yläpuolella, joten näyttää siltä, että kivet eivät olleet alkuperäisellä paikoillaan. Etenkin isoimmat kivet on todennäköisesti siirretty paikalle, kun huvilalle johtavaa tietä on levennetty ja tasoitettu.

Varsin nopeasti vastaan tuli kallio, aivan kallion päällä syvennyksissä oli ruskeaa hiekkaa. Tumman harmaasta humuspitoisesta maakerroksesta löytyi muutamia nykyaikaisia lasinpalasia, sekä tiilenkappaleita ja laastia, joten maakerrokset kallion yläpuolella olivat sekoittuneita.

Koekuoppa 10

GPS –koordinaatit

i 3339552

p 6788065

syvyys 20 cm

Kerrokset:

0 - 10 cm turve

10 - 20 cm punertavan ruskea sorainen hiekka

Koekuoppa 10 oli kooltaan 1 m x 1 m. Se sijaitsi noin 22 metriä autotallin kaakkoisnurkasta länteen ison maakiven vieressä, alueella oli muutamia muitakin isompia kiviä. Kivet olivat sammaloituneita. Kuoppaa oli mahdotonta kaivaa 20 m syvemmäksi, turpeen alta paljastunut iso kivi peitti lähes koko kuopan. Turpeen alapuolinen maakerros oli kuitenkin samaa punertavan ruskeaa soraista hiekkaa, kuin valtaosassa kuoppia, siis puhdasta pohjamaata.

Koekuoppa 11

GPS –koordinaatit

i 3339557

p 6788070

syvyys noin 45 cm

Kerrokset:

0 – 20 cm harmaan ruskea humuspitoinen multa

20 – 45 cm punertavan ruskea sorainen hiekka

Koekuoppa oli kooltaan 1 m x 1 m. Se sijaitsi suoraan autotallirakennuksesta länteen noin 12,5 metriä. Koekuoppa sijoitettiin ison maakiven viereen, sen itäpuolelle, missä näytti olevan myös kiviä kerrostuneena. Ensimmäisten kivikerrosten päällä ja välissä oli samaa humuspitoista maannosta, joten vaikuttaa siltä että kivet olisivat koostuneet paikoilleen monessa eri vaiheessa. Päällimmäiset kivet on jälleen todennäköisesti tien teon

yhteydessä vieritetty paikoilleen. Alimmat kivet puolestaan olivat punertavan ruskean soraisten hiekan seassa.

Punertavan ruskeaa soraista hiekkaa alkoi tulla noin 20 cm syvyydeltä. Noin 45 cm syvyydessä kaivamista ei voitu enää jatkaa koska kuopassa oli ainoastaan kiviä.

Ison maakiven pohjoispuolelta, aivan kiven juurelta löytyi jo maan pinnalta modernia materiaalia, muun muassa posliinin ja fajanssiastioiden kappaleita, lasinsirpaleita sekä kruunukorkkeja. Kiven viereen on mahdollisesti haudattu roskia, ehkä tämä selittää myös koekuopan 9 kohdalla olevan sekoittuneen maakerroksen.

3.4. Länsirinne

Koekuopat 12 -15 kaivettiin autotallirakennuksen lännen puoleiseen rinteeseen. Alue on loivasti länteen viettävää rinnettä, jossa on välillä tasaisempia kohtia, sama rinne jatkuu jyrkkenevänä Vanajaveteen saakka. Tällä hetkellä tontin 1:148 läntinen rinnealue on lähes luonnontilainen metsikkö, josta on kaadettu ainoastaan muutamia puita. Autotallirakennuksen edustalla olevaa aluetta on jonkin verran pengerrytetty, laajentaen tasaista aluetta rinteeseen suuntaan. Naapuritontin rakennukset sijaitsevat aivan tonttien rajan läheisyydessä.

Rinteessä on tasaisin väliajoin isoja maakiviä noin 10 kappaletta, paikoin on myös kiviä kasoissa, ei kuitenkaan varsinaisia röykkiöitä. Huvilalle johtavan tien länsireunaa on pengerrytetty lisää parin viime vuoden aikana, tämän pengerryksen alapuolella on runsaasti kiviä. Osa kivistä on selvästi peräisin tästä uudesta pengerryksestä ja osa puolestaan on jo sammaloituneita ja luultavasti peräisin huvilan rakennusvaiheesta 1900-luvun alkuvuosilta, jolloin tiekin on alun perin tehty.

Alueelle on suunniteltu puutarhan laajennus sekä runsaasti valopylväitä. Tavoitteena oli tutkia intuitiivisesti potentiaalisia kohtia, koska vielä ei ollut tiedossa esimerkiksi valopylväiden tarkkaa sijaintia. Koekuopat sijoitettiin lähelle kivimuodostelmia sekä painanteeseen, joka oli tasaisella alueella lähellä tontin rajaa.

Alueelle tehtiin itä-länsi suuntainen linja, linjan itäpää sijaitsi noin 30 m autotallin lounais-nurkasta etelä-lounaaseen. Koekuopat 12 ja 13 sijaitsivat linjalle ja koekuopat 14 ja 15 puolestaan kohtisuoraan pohjoiseen linjasta. Koekuopista ei tehty mitään löytöjä. Alueella oli samanlaista pohjamaaksi tulkittua punertavan ruskeaa karkeaa hiekkaa, kuten muillakin tutkituilla alueilla. Tässä maakerroksessa oli runsaasti kiviä.

3.4.1. Koekuoppien 12 - 15 kuvaukset

Koekuoppa 12

GPS-koordinaatit

i 3339533

p 6788055

syvyys noin 35 cm

Kerrokset:

0 - 5 cm turve

5 - 7 cm harmaa hiekka

7 - 35 cm punertavan ruskea karkea hiekka, joukossa runsaasti irtokiviä

Koekuoppa 12 oli kooltaan 0,5 x 0,5 m. Se sijaitsi huvilalle johtavan tien portista noin 10 metriä länteen, keskellä kivirysteikköä. Pintamaakerrosten alapuolelta tuli puhdas pohjamaa.

Digitaalinen kuva 13. (DSCN9348). Koekuoppa 12. Pohjataso.

Koekuoppa 13

GPS -koordinaatit

i 3339540

i 6788057

syvyys 40 cm

Kerrokset:

0 - 5 cm turve

5 - 15 cm tumman harmaa, paikoin vaalea hiekka

15 - 40 cm punertavan ruskea sorainen hiekka

Koekuoppa 13 oli kooltaan 0,5 m x 0,5 m. Se sijaitsi isohkon maakiven ja männyn välissä lähellä kivikkoa. Noin 35 cm syvyydessä alkoi pohjavesi nousta kuopan pohjalle.

Koekuoppa 14

GPS-koordinaatit

i 3339528

p 6788059

syvyys noin 30 cm

Kerrokset:

0 – 5 cm turve

5 - 20 cm ruskean harmaa hiekka (joukossa jonkun verran hiilen paloja)

20 – 30 cm punertavan ruskea sorainen hiekka

Koekuoppa 14 oli kooltaan 0,5, m x 0,5 m ja syvyydeltään noin 30 cm.

Koekuoppa 15

GPS –koordinaatit

i 3339522

p 6788057

syvyys noin 35 cm

Kerrokset:

0 – 5 cm turve

5 –25 cm ruskean harmaa mullan sekainen hiekka

25 - 35 cm punertavan ruskea sorainen hiekka

Koekuoppa 15 oli kooltaan 0,5 m x 0,5 m ja syvyydeltään noin 35 cm. Se sijaitsi noin 10 metriä Rettigin tontin länsirajasta itään tasaisella alueella rinteän alaosassa. Tasaisella alueella oli mahdollisesti luontainen painanne, johon kuopat 14 ja 15 sijoitettiin. Painanteen ympäristössä pilkotti muutamia isohkoja kiviä maasta.

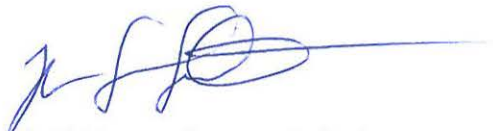
Digitaalinen kuva 10. Yleiskuva, koekuopat 12-15. Linjakeihäs koekuopan 14 kohdalla.

4. Yhteenveto

4.1. Inventoinnin tulokset

Inventointialueelta ei löydetty mitään esihistorialliseen tai historialliseen muinaisjäännökseen viittaavaa. Koekuopasta 5 löydetty nokinen maakerros tulkittiin mahdollisesti metsäpalon jäänteeksi. Koekuopasta ei tehty mitään löytöjä, kuten ei muistakaan koekuopista. Suunnitelluille rakennustöille ei ollut muinaisjäännöksistä johtuvaa estettä.

21.11.2006

HuK Hanna-Leena Salminen

Lähdeluettelo

Arkistolähteet

- Hirviluoto, Anna-Liisa 1961. Ilomäki-Uittamo tielinjan tarkastus 29.8.-30.8.1060 Sääksmäen Saaren ja Sillantaan kylien alueella sijaitsevassa Hiittiämässä. Museovirasto arkeologian osaston topografinen arkisto.
- Järvinen, Tähtitalvikki 1999. Valkeakoski. Arkeologinen osainventointi 1999. Tampereen museot. Pirkanmaan maakuntamuseo. Kulttuuriympäristöyksikkö.
- Laurén, Juha 1989. Osa-alue inventointi Sääksmäki. Museoviraston arkeologian osaston arkisto.
- Meinander, C.F. 1960. Sääksmäki. Hiittiänmäki. Kaivauskartat ja valokuvat. Museoviraston arkeologian osaston arkisto.
- Sarasma, Esko 1945. Sääksmäen pitäjän kiinteät muinaisjäännökset. Museoviraston arkeologian osaston arkisto.

Kirjallisuus

- Erä-Esko, Liisa 1986. Hiittiänmäki i Sääksmäki. Finskt Museum 1986. Vammala. s. 33-42
- Jutikkala, Eino 1934. Sääksmäen pitäjän historia. Jyväskylä.
- Nissinaho, Aino 2003. Metsän, pellon ja veden viljaa – Sääksmäen alueen elinkeinostrategiat ja asutus rautakaudella. Rapola tutkimuksia 3. Sääksmäen Rapolan rautakautinen maisema ja elinkeinot Valkeakoskella. Museovirasto. s 77-117
- Seppälä, Sirkka-Liisa 2003. Muinaislinna ja maisema – visuaalinen maisema-analyysi arkeologiassa erimerkkinä Rapolan muinaislinna. Rapola tutkimuksia 3. Sääksmäen Rapolan rautakautinen maisema ja elinkeinot Valkeakoskella. Museovirasto. s. 5-75

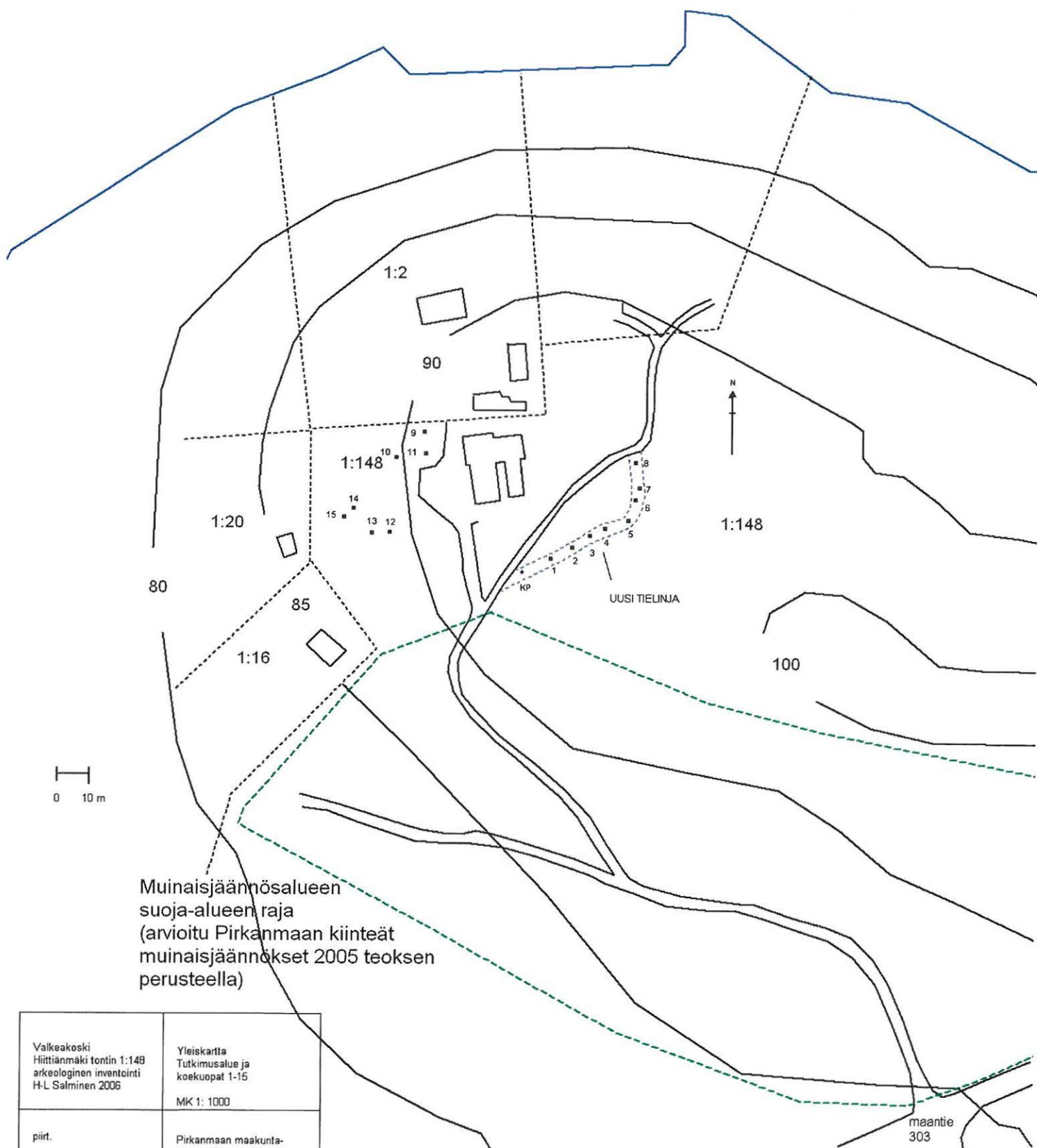
LUETTELO MUSTAVALKONEGATIIVEISTA 141 202 – 141 219

Kuvannut Hanna-Leena Salminen

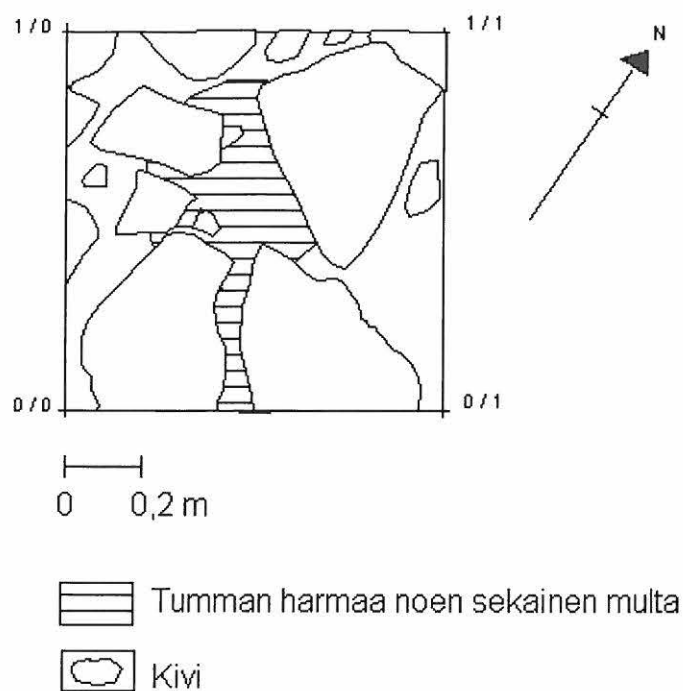
Negatiivit on luetteloitu Museoviraston arkeologian osaston kokoelmiin.

Negatiivin numero	Kuvan aihe	Kuvaus-suunta	pvm 2006
141 202	Yleiskuva. Nykyinen ja suunniteltu tielinja alkupäästä. SW - NE Autotallirakennus vasemmassa reunassa.		18.10.
141 203	Yleiskuva. Nykyinen ja suunniteltu tielinja alkupäästä, SW - NE Autotallirakennus vasemmassa reunassa.		18.10.
141 204	Yleiskuva. Suunniteltu tielinja loppupäästä. Taustalla oikealla autotalli.	NW - SE	18.10.
141 205	Yleiskuva. Suunniteltu tielinja loppupäästä. Taustalla oikealla autotalli.	NW - SE	18.10.
141 206	Koekuoppa 5, taso 1 nokimaa.	N - S	19.10.
141 207	Koekuoppa 5, taso 1 nokimaa.	N - S	19.10.
141 208	Yleiskuva. Koekuopat 9-11. Koekuoppa 9 kaivetaan. Oikeassa reunassa aidattuna koekuopan 11 alue. Koekuoppaa 9 kaivamassa Juuso Vattulainen	S - N	23.10.
141 209	Yleiskuva. Koekuopat 9-11. Koekuoppa 9 kaivetaan. Oikeassa reunassa aidattuna koekuopan 11 alue. Koekuoppaa 9 kaivamassa Juuso Vattulainen	S - N	23.10.
141 210	Yleiskuva. Koekuopat 12-15.	W-E	23.10.
141 211	Yleiskuva. Koekuopat 12-15.	W-E	23.10.
141 212	Yleiskuva. Koekuopat 14-15.	NW-SE	24.10.
141 213	Yleiskuva. Koekuopat 14-15.	NW-SE	24.10.
141 214	Yleiskuva. Koekuopat 9-11 Taustalla portinvartijan talo.	SE-NW	24.10.
141 215	Yleiskuvat. Koekuopat 9-11. Taustalla portinvartijan talo.	SE-NW	24.10.

141 216	Yleiskuva. Koekuopat 9-11.	E-W	24.10.
141 217	Yleiskuva. Koekuopat 9-11.	E-W	24.10.
141 218	Tasokuva. Koekuoppa 12 pohjataso.	SE-NW	24.10.
141 219	Tasokuva. Koekuoppa 12 pohjataso.	SE-NW	24.10.

Valkeakoski Hiittienmäki tontin 1:148 arkeologinen inventointi H-L Salminen 2006	Yleiskartta Tutkimusalue ja koekuopat 1-15 MK 1: 1000
piirt. H-L Salminen pohjana Valkeakosken kaupungin pohjakartta	Pirkanmaan maakunta- museo Tampere Kartta 1

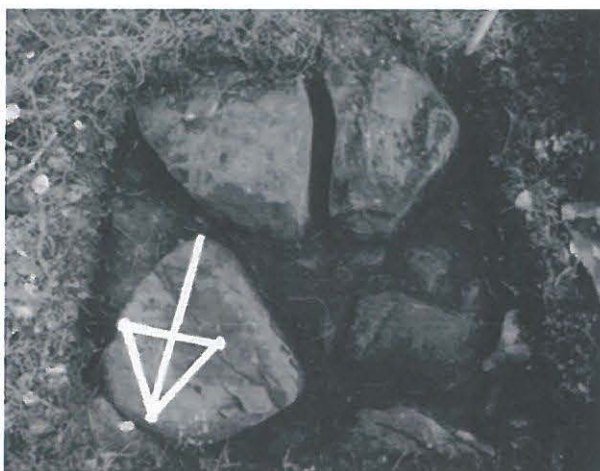
Valkeakoski Hiittiänmäki tontin 1:148 arkeologinen inventointi	Tasokartta Koekuoppa 5 taso 1
H-L Salminen 2006	MK 1 : 20
piirt. ja puht.piirt. H-L Salminen	Pirkanmaan maakunta- museo Tampere
	Kartta 2

Mustavalkonegatiivi 141 203.
Uuden tielinjan alku ja vanha tielinja.
Vasemmassa reunassa autotallirakennus.

Mustavalkonegatiivi 141 204.
Uuden tielinjan loppupää ja vanha tielinja.
Taustalla autotallirakennus.

Mustavalkonegatiivi 141 206.
Koekuoppa 5 taso 1.
Tumma noensekainen multainen maa kivien keskellä.

Mustavalkonegatiivi 141 208.

Yleiskuva koekuoppien 9 -11 alueesta. Taustalla autotallirakennus ja portinvartijan talo.

Mustavalkonegatiivi 141 210.

Yleiskuva koekuoppien 12 -15 alueesta. Linjakeihäs koekuopan 12 kohdalla.

Mustavalkonegatiivi 141 212.

Yleiskuva koekuoppien 12-15 alueesta. Linjakeihäs koekuopan 14 kohdalla.